

„Jeżeli ty wół, to ja świnia”. Intelktualista i robotnik w *Emigrantach* Sławomira Mrożka

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: S. Gębala, *Emigranci – arcydzieło dramaturgii „Ja i Ty”*, [w:] tegoż, *Teatralność i dramatyczność Gombrowicz – Różewicz – Mrożek*, Bielsko-Biała 2005, s. 213.
- Źródło: Wojciech Ligęza, *Osobne – międzyludzkie*, [w:] *Różne głosy. Prace ofiarowane Stanisławowi Balbusowi na jubileusz siedemdziesięciolecia*, red. Andrzej Hejmej, Dorota Wojda, Magda Heydel, Kraków 2013, s. 326.
- Źródło: Wojciech Ligęza, *Osobne – międzyludzkie*, [w:] *Różne głosy. Prace ofiarowane Stanisławowi Balbusowi na jubileusz siedemdziesięciolecia*, red. Andrzej Hejmej, Dorota Wojda, Magda Heydel, Kraków 2013, s. 327.
- Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 494.
- Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 494–495.
- Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 469.
- Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 445–446.

„Jeżeli ty wół, to ja świnia”. Intelktualista i robotnik w *Emigrantach* Sławomira Mrożka

Kazimierz Malewicz, *Chłopi*, 1930

Źródło: domena publiczna.

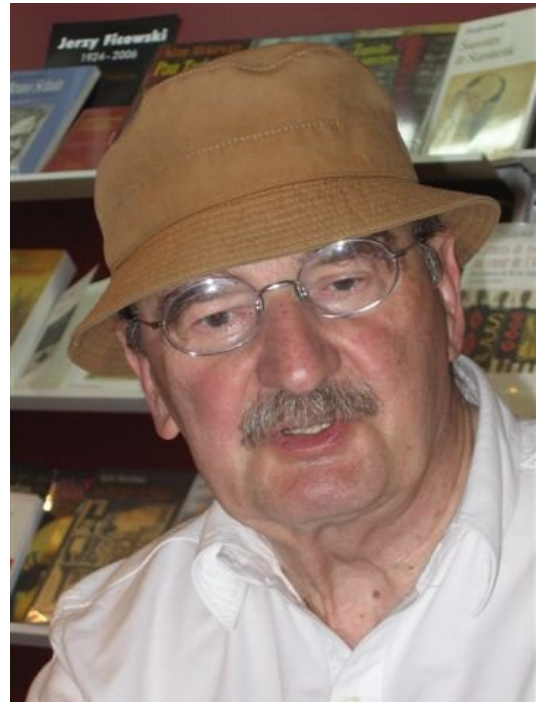
Chłoporobotnik i intelektualista przebywają w małym pokoiku wielkiego miasta. Ich wizje świata, ideały i marzenia całkowicie się rozmiągają. Obaj znajdują się w sytuacji bez wyjścia, obaj dzielą ciężki kawałek chleba na emigracji. Rozmawiają, ale czy mają sobie coś istotnego do powiedzenia?

Twoje cele

- Zestawisz światopoglądy bohaterów *Emigrantów* Sławomira Mrożka należących do różnych klas społecznych.
- Przeanalizujesz przyczyny konfliktu pomiędzy intelektualistą a robotnikiem.
- Ocenisz motywy postępowania AA i XX.

Przeczytaj

Sławomir Mrożek (1930–2013) – dramaturg, prozaik, rysownik, scenarzysta. Dzieciństwo spędził na galicyjskiej prowincji, młodość w Krakowie, gdzie zdał maturę i podejmował studia z architektury, orientalistyki i historii sztuki (żadnych nie ukończył). Karierę artystyczną rozpoczął w 1950 roku jako rysownik – swoje rysunki satyryczne publikował w czasopismach „Przekrój” i „Szpilki”. W latach 1950–1954 pracował jako publicysta w „Dzienniku Polskim”. Jego ówczesne teksty hołdowały ideologii komunistycznej, od której szybko odszedł. Jako pisarz zadebiutował w 1953 roku dwoma zbiorami opowiadań satyrycznych pt. *Opowiadania z Trzmielowej Góry* i *Półpancerze praktyczne*. Był to punkt zwrotny w pisarstwie Mrożka, który w kolejnych dziełach stał się bezlitosnym krytykiem socjalistycznej rzeczywistości PRL i wad ludzkich potęgowanych przez życie w zdegenerowanym systemie politycznym. Jako dramaturg Mrożek zadebiutował w 1958 roku utworem *Policja*. Kolejne dramaty – *Męczeństwo Piotra Oheya*, *Indyk*, *Na pełnym morzu*, *Śmierć porucznika* – przyniosły mu uznanie publiczności i krytyków. Międzynarodową sławę uzyskał dzięki wydanemu w 1964 roku *Tangu* – pierwszej sztuce napisanej na emigracji. Mrożek opuścił Polskę w 1963 roku. Mieszkał kolejno m.in. we Włoszech, we Francji i w Meksyku. W 1996 roku wrócił do Polski. Kolejnym zwrotem w życiu i twórczości pisarza był udar, którego doznał w 2002 roku i wskutek którego stracił pamięć i zdolność mówienia oraz pisania. Żmudny proces wychodzenia z choroby opisał w autobiografii *Baltazar* z 2006 roku. W 2008 roku przeniósł się do Nicei, gdzie zmarł 15 sierpnia 2013 roku. Został pochowany w tzw. Panteonie Narodowym w krakowskim kościele Świętych Apostołów Piotra i Pawła.

Sławomir Mrożek w 2006 roku

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Mrożek jest uznawany za jednego z najwybitniejszych polskich dramaturgów, współtwórcę polskiego teatru absurdu. Jego utwory literackie i rysunki, posługujące się groteską i karykaturą, demaskowały władzę totalitarną i jej upodlający wpływ na człowieka. Galeria postaci z utworów Mrożka: rozczarowanych inteligentów, prostaków na stanowiskach, niespełnionych rewolucjonistów i drobnych konformistów – pokazuje, jaką cenę zapłacili Polacy jako społeczeństwo za półwiecze [PRL](#).

Moralitet

Z ponad 40 utworów scenicznych Sławomira Mrożka połowę stanowią jednoaktówki przybierające formę dialogu między dwoma bohaterami. Jedną z najważniejszych są *Emigranci*, sztuka napisana w Paryżu, a opublikowana po raz pierwszy w Polsce, w czasopiśmie teatralnym „Dialog” w sierpniu 1974 roku. Konstrukcja tekstu – ograniczenie świata przedstawionego do jednego miejsca i dwóch postaci – zbliża *Emigrantów* do [moralitetu](#). Moralitet to średniowieczny utwór dramatyczny o charakterze dydaktycznym, którego bohaterami były najczęściej upersonifikowane wartości – np. Dobro, Zło, Wiara, Grzech – toczące spór o istotę dobrego życia chrześcijańskiego. Pozbawieni właściwych imion bohaterowie *Emigrantów*, AA i XX, są personifikacjami nie wartości moralnych, ale dwóch klas społecznych i dwóch postaw życiowych, których spór jest jednym z [lejtmotywów](#) twórczości dramatycznej autora *Tanga*.

Kreacja bohaterów w dramatach Mrożka

Na kartach swoich dramatów Mroźek wykreował wielu oryginalnych, posiadających własną indywidualność bohaterów, którym przy pomocy misternie skonstruowanych dialogów kazał nieustannie zderzać się ze stereotypami i różnymi, bardzo często przeciwnymi postawami, reprezentowanymi przez inne, pojawiające się w tych utworach postacie.

((Wojciech Ligęza

Osobne – międzyludzkie

W opowiadaniach i utworach scenicznych Mroźek kazał swym bohaterom wchodzić w niechciane alianse i nieustannie konfrontować się z Innymi. W *Portrecie* bohaterowie byli kuszeni przez idee, przez mirażę lepszego świata, natomiast w *Alfie* wydana na manipulacje społeczne postać przywódcy miała od razu udźwignąć brzemień legendy. Jednak, generalnie rzecz biorąc, w kontakcie z innymi ludzkimi egzemplarzami bohaterowie Mrożka pragnęli znaleźć wyzwolenie, uleczyć się z kompleksów, uzyskać wytłumaczenie sensu życia, ale to, co międzyludzkie, jak dyktuje lekcja *Tanga*, nie okazuje się zbawienne, bowiem w istocie odbiera człowiekowi wolność.

Źródło: Wojciech Ligęza, *Osobne – międzyludzkie*, [w:] *Różne głosy. Prace ofiarowane Stanisławowi Balbusowi na jubileusz siedemdziesięciolecia*, red. Andrzej Hejmej, Dorota Wojda, Magda Heydel, Kraków 2013, s. 326.

Te skomplikowane i pogięzione psychologicznie relacje bohaterów doskonale widać w *Emigrantach*. Poprzez dialogi AA i XX, często pozbawione większego sensu, Mroźek demaskuje ideały, w które obaj wierzą oraz obnaża schematyczność ich myślenia. Ostatecznie liczy się sama intencja kontaktu międzyludzkiego, podtrzymywana za pomocą słów, z których to autor *Tanga* buduje tekstowe napięcie, ciężące ku tragizmowi.

((Wojciech Ligęza

Osobne – międzyludzkie

Weźmy na przykład *Emigrantów*. Wół roboczy oraz niezdolny do działania intelektualista, który nie napisze rewelacyjnego dzieła z psychologii społecznej – zamknięci zostają w małym pokoiku, w trzewiach metropolii. Tam rozwija się toksyczna relacja między skazanymi na wspólne bytowanie panami, których wizje świata, aspiracje i marzenia całkowicie się rozmiągają. AA i XX prowadzą jawne i ukryte, szczerze i perfidne gry, używając jako broni demaskacji oraz podstępu. Intelektualna analiza walczy z chłopską chytrą. Obaj znaleźli się w sytuacji bez wyjścia, ponieważ emigracyjna niedola, czyli odcięcie od miejsca zamieszkania, zamiast upragnionej wolności przynosi jedynie klęskę i poniżenie. Jednak bohaterowie rozmawiają, ale nie dlatego, że mają sobie coś istotnego do powiedzenia. Raczej przewyciężają odrazę do partnera, niwelują obcość, gdyż – mimo wszystko – pragną międzyludzkich kontaktów. Innymi słowy: w języku szukają wybawienia.

Źródło: Wojciech Ligęza, *Osobne – międzyludzkie*, [w:] *Różne głosy. Prace ofiarowane Stanisławowi Balbusowi na jubileusz siedemdziesięciolecia*, red. Andrzej Hejmej, Dorota Wojda, Magda Heydel, Kraków 2013, s. 327.

Walka klas

AA i XX, współdzielący dolę emigrantów, pozostają przedstawicielami dwóch odmiennych, antagonistycznie nastawionych klas społecznych. Terminem tym, wywodzącym się z myśli [Karola Marksa](#), określa się grupę społeczną wyodrębnioną ze względu na ekonomiczne warunki życia i wynikający z nich typ kultury. Marks w społeczeństwach XIX-wiecznej Europy Zachodniej wyróżnił dwie klasy, których charakterystyka pomaga zrozumieć konflikt między AA i XX: burżuazję (kapitalistów) i klasę robotniczą. Ci pierwsi nie pracują, żyją z odziedziczonego majątku, pomnażanego pracą tych drugich. Wolni od pracy, mają czas i pieniądze na korzystanie z dóbr kultury: kształcenie, podróże, rozwój intelektualny. Klasa robotnicza utrzymuje się natomiast z własnej pracy, a ponadto jest poddawana wyzyskowi. Niedostatek uniemożliwia jej rozwój duchowy.

Mroźek wykorzystuje w *Emigrantach* opozycję inteligent – robotnik jako fundament, na którym buduje postaci AA i XX – jednak nie po to, by stworzyć miły władzom komunistycznym [paszkwil](#) na tych pierwszych, ani nawet nie po to, by ośmieszyć propagandę dzielącą społeczeństwo na „dobrych” robotników i „złych” inteligentów. Starcie AA z XX pozwala diagnozować stan polskiego społeczeństwa okresu [realnego](#)

socjalizmu. Jego wewnętrzne podziały polityczne i klasowe stają się w *Emigrantach* kolejnym wcieleniem odwiecznego konfliktu między „duchem” a „materią”.

Warto pamiętać, że opozycja inteligent – robotnik oraz implikacje z niej wynikające, to wciąż aktualne i żywe zagadnienie, dlatego dramat Mrożka ani trochę nie stracił na swojej aktualności.

Dwie postawy: mędrak i cham

Kuzma Petrov-Vodkin, *Robotnicy*, 1926, Państwowe Muzeum Rosyjskie, Petersburg

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Znawca twórczości Mrożka Jan Błoński określił konflikt dwóch postaw, widoczny nie tylko w konfrontacji AA i XX, ale też np. Artura i Edka z *Tanga*, mianem konfliktu mędraka i chama [Jan Błoński, *Wszystkie sztuki Sławomira Mrożka*, wyd. 2 popr., Kraków 2002, s. 41.]. Przedstawiając XX jako odstręczającego prostaka, Mrożek **demistyfikuje** narzucany przez propagandę wizerunek klasy robotniczej jako „przodującej siły narodu”. Jedyłą aspiracją tej przodującej siły jest nie „pomnażanie dorobku socjalistycznej Ojczyzny” (jak głosiło jedno z popularnych haseł), ale wypchany portfel i wypchany żołądek. Stereotyp inteligenta okazuje się tak samo fałszywy jak stereotyp robotnika. Co więcej,

mędrak i cham okazują się sobie warci, pielęgnując nawzajem swoje największe wady.

((S. Gębala

Emigranci – arcydzieło dramaturgii „Ja i Ty”

Dramaturgiczna maestria tej sztuki Mrożka przejawia się przede wszystkim w równorzędności scenicznych partnerów, a zarazem antagonistów. Obaj na naszych oczach wznoszą się na wyżyny tragizmu; jeden z dna prostactwa, drugi z dna kabotyństwa i megalomanii.

Źródło: S. Gębala, *Emigranci – arcydzieło dramaturgii „Ja i Ty”*, [w:] tegoż, *Teatralność i dramatyczność Gombrowicz – Różewicz – Mrożek*, Bielsko-Biała 2005, s. 213.

Słownik

blok wschodni (blok radziecki, blok sowiecki)

obiegowe określenie grupy państw, które po zakończeniu II wojny światowej znalazły się pod kontrolą Związku Radzieckiego; należały do niego Polska Rzeczpospolita Ludowa oraz m.in. dzisiejsze Czechy, Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria

demistyfikacja

(łac. *de* – od + gr. *mystikós* – tajemny) – odarcie z pozorów

dysydent

(łac. *dissidēns* – ten, który się nie zgadza) – w polityce osoba przeciwstawiająca się władzy i z tego powodu prześladowana przez nią

nacjonalizacja

inaczej upaństwowienie, przejęcie przez państwo prawa własności ziemi, nieruchomości, przedsiębiorstw i innych dóbr; w krajach bloku wschodniego przeprowadzono ją przymusowo na szeroką skalę po zakończeniu II wojny światowej

paszkwil

(wł. *pasquillo*) – tekst (często anonimowy) skierowany przeciwko konkretnej osobie, instytucji lub idei, ośmieszający ją i zniesławiający

propaganda

(łac. *prōpāgāre* – rozwijać krzewić – działanie instytucji (np. państwa, partii) w celu narzucenia odbiorcy pewnych poglądów bądź nakłonienia go do określonych działań

realny socjalizm

ustrój polityczny krajów Europy Wschodniej znajdujących się pod kontrolą ZSRR; nazwa wprowadzona przez propagandę radziecką

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i wyjaśnij, co jest najważniejszym elementem w sztuce Mrożka oraz w jaki sposób wpływa to na kreację bohaterów.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PPPifeZEI>

Notatka na obwolucie wydania *Emigrantów (...)* głosi, że „w finale dokonuje się synteza systemów wartości obydwu grup społecznych [inteligencji i robotników], zwiastująca przełamanie powstałych barier”. Cóż, o ile bariery pomiędzy przedstawicielami owych grup społecznych, czyli konkretnymi jednostkami AA i XX być może się przełamały (w całej sztuce widać, że obaj bohaterowie żyć bez siebie nie mogą, co zostanie udowodnione), o tyle z twierdzeniem o zwiastującej przełamanie barier syntezie systemów wartości obu grup społecznych zgodzić się chyba nie można. W ogóle o jakiegokolwiek syntezie w przypadku AA i XX trudno mówić. Za to o koegzystencji jak najbardziej, co niebawem zobaczymy.

O znikomej roli fabuły w *Emigrantach* była już mowa; wiąże się z tym fakt, że cała sztuka Mrożka właściwie rozgrywa się w dialogach. Działania sceniczne, sporadyczne i ograniczone, mogą wzmocniać wymowę dialogów, mogą udowadniać zawarte w nich stwierdzenia, mogą wreszcie być reakcją na to, co się mówi, nie pełnią jednak roli pierwszorzędnej. Najważniejsze są słowa. Przede wszystkim służą charakterystyce bohaterów: język, którym posługują się AA i XX, mówi nam, z kim mamy do czynienia; „postać leksykalna, fonetyczna i syntaktyczna wypowiedzenia zdolna jest ustawić wypowiadającego się bohatera historycznie, klasowo, środowiskowo, (...) wyznaczyć mu stopień kultury (...) i ujawnić treść jego przeżyć wewnętrznych w danej (...) chwili”. Garść przykładów: pierwsza kwestia dramatu, XX mówi: „Jezdem”, AA odpowiada: „Mówi się: jestem”. Już ta pierwsza wymiana zdań daje pewną wiedzę o bohaterach. AA jest wykształcony, XX ma braki w edukacji, jest człowiekiem prostym, co potwierdza mówiąc później: „Bo ja żem ją...”. Fonetyczna i syntaktyczna postać tych wypowiedzi

potwierdza kondycję społeczną i intelektualną XX, jest to wzorcowy przykład tak zwanej funkcji charakteryzującej.

Nieco później AA monologuje: „Prawdopodobnie chodzi tutaj o sam akt pochłaniania. Należy przypuszczać, że pochłanianie żywności ma charakter symboliczny, zastępczy. (...) Tak, to jest hipoteza do przyjęcia”, a później: „Postanowiłem (...) napisać książkę o człowieku”. Oto AA jawi się nam jako intelektualista, przedstawiony rzecz jasna nieco karykaturalnie, ale karykatura inteligenta to wciąż inteligent. Tymczasem XX mówi: „Położę się w sady na kocu i będę spał. (...) I tylko baba będzie mi donosiła jedzenie” i potem, gdy projektuje swoje przyjęcie imieninowe: „Zarżnie się wieprzka, cielaka albo krowę...”. Wiemy, że człowiek z miasta raczej tak nie powie, to słowa wiejskiego patriarchy, pławiącego się w swym gospodarskim dobrobycie (dodajmy: urojonym dobrobycie, ale czy marzenia nie mówią nic o człowieku? Mówią, i to wiele).

Bohaterowie są już więc scharakteryzowani i coś można już o nich powiedzieć. Jednak nie tylko temu służą mistrzowskie dialogi Mrożka; gdyby miał poprzestać na stylizacyjnych zabawach w kreowanie bohaterów, *Emigranci* nie byłoby wielkim dramatem – a są. Tworzywo słowne (czyli między innymi dialog) ma również służyć „naturze konstrukcji dramatycznej”, którą cytowana już badaczka, Stefania Skwarczyńska widzi w „istnieniu dwóch przeciwstawnych, walczących ze sobą sił”. W *Emigrantach* siłami tymi są sami bohaterowie, którzy nieustannie się ze sobą ścierają.

Błoński (...) konflikt ten nazwał konfliktem mędrka i chama (postać chama odnajduje on w wielu dramatach Mrożka, a w XX widzi, oparty na stereotypie chłopa na dorobku, „najsubtelniejszy z ludzkich typów” stworzonych przez dramaturga). Walka AA z XX rozgrywa się głównie w dialogu, poprzez słowa. Do działań dochodzi z rzadka, a jeśli dochodzi, to są one niemal zawsze wywołane czymś, co zostało powiedziane; ostatecznie jednak bohaterowie i tak poprzestają na samej tylko manifestacji woli działania, by następnie zatoczyć koło i wrócić do gadania. A słownych potyczek jest mnóstwo.

(...)

Dlaczego w takim razie, mimo wszystkich różnic i sporów, wciąż trwają w tandemie? Ponieważ łączy ich jedna, bardzo ważna rzecz: w tym obcym, nieprzyjaznym miejscu, mają siebie. Potrzebują się nawzajem. Pazerny XX wykorzystuje AA finansowo; AA natomiast twierdzi, że XX jest mu potrzebny w celach naukowych. W jakimś stopniu tak też jest, ale wydaje się, że ta zależność sięga głębiej, jest bardziej subtelna. Wskazuje na to XX podczas jednej z kłótni, gdy mówi do towarzysza, że ten wcale nie potrzebuje go ze względu na nienapisaną książkę. „A więc dlaczego ja siedzę tutaj z tobą?” – „Bo

chcesz sobie pogadać”, bo „rodak rodaka zawsze zrozumie”. Mimo protestów AA i niemożności porozumienia między bohaterami, wydaje mi się, że kryje się w tej prostej konstatacji dużo prawdy. Emigranci troszczą się o siebie, chociaż żaden z nich nie chce tego pokazać. Błoński w cytowanej już pracy o Mroźku zauważa, że AA i XX spełniają dawny, romantyczny postulat sformułowany przez Zygmunta Krasińskiego: „z szlachtą polską, polski Lud”, zmodyfikowany o tyle, że szlachtę zastępuje inteligencja, a wspólnota nie przynosi oczekiwanych rezultatów, a jedynie łagodzi gorycz istnienia (co samo w sobie ma już ogromną wartość).

Na tym jednak nie koniec. Co ważniejsze, poprzez wkładane w usta bohaterów swojego dramatu słowa mówi Mroźek bardzo ważne i bardzo smutne rzeczy o czymś więcej niż tylko o losach tych dwóch wymyślonych postaci czy – szerzej – o trudach życia na emigracji. Tak, a nie inaczej kształtując wypowiedzi AA i XX, mówi Mroźek o Polsce takiej, jaką była w ciemnym okresie zniewolenia. Ani razu nie padają w sztuce słowa „Polska”, „komunizm”, „Rosja”. A przecież doskonale wiemy, o co autorowi chodzi. Wiemy, dzięki licznym nawiązaniom (między innymi rozmowa bohaterów o donosach, wszystkie rozważania o wolności), że pisarz (który podczas pisania *Emigrantów* sam był na emigracji) opowiada nam o tym, co dzieje się „u nas” („u nas, to znaczy daleko stąd. Tutaj, to znaczy w tym domu”, mówi w pewnym momencie AA), o tym, jaki los spotyka Polaka, który nie jest gotowy żyć w zniewolonym państwie, a także o sposobach, którymi Polak próbuje sobie z tym losem poradzić. W *Emigrantach* słychać także wyraźną tęsknotę za ojczyzną – jaką by nie była i jakie problemy by nas w niej nie spotykały. Dom jest tam, gdzie są nasze muchy – bez nich jest jakoś inaczej, jakoś nieswojo, po prostu źle.

Źródło: Paweł Kulpiński, *Słowo o „Emigrantach”*, 2011.

Polecenie 2

Na podstawie audiobooka scharakteryzuj konflikt pomiędzy bohaterami i wyjaśnij, dlaczego mimo wszystko pozostają oni ze sobą we wzajemnej relacji.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przypisz bohaterom *Emigrantów* właściwe cechy spośród podanych.

AA

emigracja w celach zarobkowych

ordynarny

skąpy

prostacki

wyobcowany

XX

między 30 a 40 lat

robotnik

intelektualista

pazerny

emigracja z powodów
politycznych

zarozumiały

egocentryczny

Na podstawie fragmentu *Emigrantów* i wniosków z poprzedniego ćwiczenia wskaż główne różnice pomiędzy poszczególnymi bohaterami.

((Sławomir Mrożek

Emigranci

AA – Powiedz mi, dlaczego ty tyle jesz. [...] Prawdopodobnie chodzi tutaj o sam akt pochłaniania. Należy przypuszczać, że pochłanianie żywności ma charakter symboliczny, zastępczy. Pochłaniając żywność, pochłaniasz otaczającą cię rzeczywistość. [...] Tak, to jest hipoteza do przyjęcia. Akt zastępczy, a raczej... akt magiczny. Oczywiście. Że też ja o tym nie pomyślałem wcześniej. Akt magiczny, czyli taki, w którym realizuje się w trybie arbitralnym, to znaczy w trybie scjentycznym, tożsamość między elementami realnie nietożsamymi. [...] Warto by porównać moją obserwację z niektórymi danymi współczesnej antropologii, dotyczącymi kultur pierwotnych. Chociaż obawiam się, że wyniki takich porównań ograniczyłyby się do drażliwej paraleli rytualnego kanibalizmu z...

XX (*uderza puszką z całej siły o stół, przed AA*) – Masz!

AA – Co ty...

XX – No masz, jedz!

AA – Dlaczego...

XX – Żebyś tyle nie gadał.

Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 445–446.

Ćwiczenie 3

Wskaż, dlaczego bohaterowie utworu są nazwani inicjałami AA oraz XX.

Sugeruje, że życie na emigracji w wypadku wszystkich wygląda podobnie.

Kontrastuje to bohaterów.

Stanowi to grę słów.

Ma to na celu indywidualizację postaci.

Wzmaga uniwersalny wymiar utworu.

Ćwiczenie 4

Zastanów się nad podobieństwem między AA a XX. Uzupełnij tabelę cechami bohaterów, które przypisują oni oponentowi, gdy w rzeczywistości sami również je posiadają. Do każdej z cech dodaj przykład działania, w którym się ona ujawnia. Wykorzystaj takie pojęcia jak:

AA jako robotnik

Cecha

Działanie ujawniające cechę

XX jako intelektualista

Cecha

Działanie ujawniające cechę

Objasnij symboliczny sens sceny opisanej przez AA i na tej podstawie podaj powód wyjazdu bohatera z kraju. Porównaj go z przyczyną, dla której emigrował XX.

((Sławomir Mrożek

Emigranci

XX – Czemuś uciekł z kraju. Żle ci tam było? [...]

AA – Pewnego razu wyszedłem do parku. W alejce bawiły się dzieci. Za krzakiem bzu zauważyłem chłopca, nieco od nich starszego. Podnosił kamyki i rzucał nimi w dzieci, za każdym razem chowając się z powrotem za krzak. Miał przy tym rozchichotaną minę, był sobą zachwycony. Dobrze rozwinięty, silny...

Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 469.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj fragment *Emigrantów* i wyjaśnij, jak rozumiesz określenie „apostoł kanapowy”.

((Sławomir Mrożek

Emigranci

XX - Ty? A co ty możesz. Ty nic nie możesz. Ty mi nie możesz ani niczego dać, ani niczego odebrać. Ty możesz tylko na kanapie leżeć i mówić kazanie z kanapy. Apostoł kanapowy.

Źródło: Sławomir Mrożek, *Emigranci*, [w:] *Wybór dramatów*, t. 1, Warszawa 2000, s. 494.

Ćwiczenie 7

AA i XX przezywają się nawzajem. Wyjaśnij sens tych przezwisk.

XX przezwany „Spartakusem”

AA przezwany „św. Szymonem Kanapnikiem”

Ćwiczenie 8

Po przeanalizowaniu postaci dramatu wyjaśnij, jaki portret Polaków na obczyźnie kreśli Mrozek. Zdecyduj, co w tym kontekście mogą symbolizować bohaterowie.

Dla nauczyciela

Autor: Paulina Król

Przedmiot: Język polski

Temat: „Jeżeli ty wół, to ja świnia”. Intelktualista i robotnik w *Emigrantach* Sławomira Mrożka

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zestawia światopoglądy bohaterów *Emigrantów* Sławomira Mrożka należących do różnych klas społecznych;
- analizuje przyczyny konfliktu pomiędzy intelektualistą a robotnikiem;
- ocenia motywy postępowania AA i XX.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- praca z tekstem;
- portfolio.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- arkusze szarego papieru.

Przebieg lekcji

Przed lekcją

1. Dwa tygodnie przed lekcją nauczyciel zapowiada realizację e-materiału i prosi o zapoznanie się dramatem *Emigranci* Sławomira Mrożka.
2. Nauczyciel zachęca uczniów do zapoznania się z biografią Sławomira Mrożka. Uczniowie mają skupić swoją uwagę na tym, czy życiowe losy pisarza wpłynęły na jego twórczość. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i wspólnie z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel rozpoczyna krótką rozmowę wprowadzającą: *Co to jest moralitet?*

Faza realizacyjna:

1. W tej fazie lekcji uczniowie będą się dzielić znajomością tekstu i refleksjami nad omawianym dramatem. Nauczyciel wywiesza na tablicy trzy arkusze brystolu z zapisanymi początkami zdań: *Lekturę tekstu utrudniało...; W utworze najbardziej zaintrygowało mnie...; Dramaturgia w utworze Mrożka przejawia się...* Uczniowie zgłaszają swoje przemyślenia. Nauczyciel komentuje i zapisuje najważniejsze kwestie.

2. Uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenie 1 i 3 z sekcji „Sprawdź się”.
3. Klasa dzieli się na dwie grupy. Każdy zespół tworzy portfolio bohaterów dramatu. Zadaniem uczniów jest prezentacja AA i XX: ich cech, wartości, motywów działania, czynników kształtujących ich zachowania. Po wyznaczonym czasie następuje prezentacja bohaterów. Nauczyciel dopowiada, komentuje i ocenia pracę grupy.
4. Nauczyciel wyświetla sekcję „Audiobook” i prosi o zapoznanie się z zamieszczonym tekstem. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują zamieszczone polecenia. Następuje wspólna analiza pracy uczniów.
5. Uczniowie wykonują ćwiczenie 5 z sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel obserwuje postęp pracy i zaprasza uczniów do dyskusji.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i przeprowadza krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.
2. Uczniowie wraz z nauczycielem podsumowują wnioski z dyskusji: przyczyny konfliktu pomiędzy intelektualistą a robotnikiem i rozwiązują ćwiczenie 7 z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

1. Po przeanalizowaniu postaci dramatu wyjaśnij, jaki portret Polaków na obczyźnie kreśli Mrozek. Zdecyduj, co symbolizują bohaterowie.

Materiały pomocnicze:

- *Różne głosy. Prace ofiarowane Stanisławowi Balbusowi na jubileusz siedemdziesięciolecia*, red. Andrzej Hejmej, Dorota Wojda, Magda Heydel, Kraków 2013.
- S. Gębala, *Emigranci – arcydzieło dramaturgii „Ja i Ty”*, [w:] tegoż, *Teatralność i dramatyczność Gombrowicz – Różewicz – Mrozek*, Bielsko-Biała 2005.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.
- W trakcie tworzenia portfolio bohaterów mogą inspirować się ćwiczeniami z sekcji „Sprawdź się”.